

Protestens taktikker, traditioner og teorier – Redaktionelt forord

af LOUISE FABIAN, ANNE ENGELST NØRGAARD & BJARKE SKÆRLUND RISAGER

SLAGMARK #71
SIDER: 11-27

Sociale bevægelser har forandret verden. De har siden det sene 18. århundrede været afgørende aktører i at skabe social og politisk udvikling. De har væltet monarker, vundet uafhængighed fra koloniale magthavere, grundlagt republikker, kæmpet for demokratisering af disse republikker og kæmpet for borgerrettigheder og medborgerskab til forskellige grupper såsom slaver, kvinder, arbejdere og etniske og seksuelle minoriteter (Flesher Fominaya, 2014; Schafer, 2014). Arbejdstidsregler, kollektive boformer, og miljøhensyn er eksempler på praksisser, livsformer og institutioner, vi dag i store dele af verden anser som selvfølgelige, og som samtidig er produkter af tidligere tiders konflikter, hvor sociale aktører udfordrede undertrykkelsesmekanismer og den dengang bestående orden.

Underkuede individer og folk har til alle tider fundet måder, hvorpå de kunne protestere og komme af med deres vrede og oplevelse af forurettelse samt udtrykke deres ønsker om forandring og retfærdighed: Lige fra slavens mere usynlige protester som at placere lus og lopper i sengehalmen hos herren til de sidste par århundredes kampe for grundlæggende civile rettigheder, der

stadig er skelettet i mange sociale bevægelsers kampe for forsamlingsfrihed, ytringsfrihed, trykkefrihed, foreningsdannelse og demokratiske styreformer. Protester, opstande og sociale bevægelser udgør i dag en uomgængelig del af den globale, politiske virkelighed. Senest har den globale økonomiske krise bidraget til mistroen til politiske eliter og finanssektoren, og verden over protesterer folk over den stigende ulighed, arbejdsløshed og økonomiske usikkerhed. I det såkaldt Arabiske Forår har man på forskellig vis og med forskellige resultater gjort oprør mod autoritære styreformer.

Med udgivelsen af SLAGMARK #71: *Sociale bevægelser og politisk protest* sætter vi teoretisk og empirisk fokus på de sociale bevægelser og protestformers bidrag til social og samfundsmæssig forandring. Sociale bevægelser og politisk protest er en central del af human- og samfundsvidenskabernes analyse og forståelse af kulturelle og samfundsmæssige transformationsprocesser (van Heijden, 2014). Samtidig har de sociale bevægelser selv nedefra produceret ikke bare social forandring, men også ny hidtil undertrykt (mod-)viden om den sociale verden, eksisterende repressive strukturer og mulige alternativer (Cox & Fominaya, 2009). Vi ser således i de sociale bevægelser såvel en handlen nedefra som en vidensproduktion nedefra.

Men aktiv demokratisk medindflydelse er ikke noget på én gang vundet og etableret, hvilket de igangværende kampe kæmpet af sociale bevægelser rundt omkring i verden i rigt mål vidner om. Demokrati er som både fænomen og begreb en bestandigt genforhandlet, kampfyldt og udfordret størrelse. I de seneste årtier har vi både set kampe for nye demokratiske statsdannelser og borgere i de ældre og mere etablerede demokratier kæmpe for reelt og direkte demokrati (Graeber, 2011). Vi har i forbindelse med sidstnævnte også set en genoptagethed af den anarkistiske tradition og former for antiautoritær kollektiv selvorganisering (Critchley, 2013)

Termen sociale bevægelser anvendes sædvanligvis om kollektive netværk og organiseringer, der samles og mobiliseres omkring konfliktuelle emner, fælles mål og følelser af solidaritet. De gør sig udadtil ikke mindst bemærket ved at anvende forskellige protestformer i konfrontation med en fælles opponent, typisk eksisterende dominerende autoriteter. Studier af sociale bevægelser udviser ofte stor opmærksomhed på det organiserede protestrepertoire (demonstrationer, besættelser, sit-ins etc.) (Tilly, 2013). Politisk protest kommer

imidlertid også til udtryk gennem mere individuelle og uformelle udtryk, og hvad James C. Scott i *The Weapons of the Weak* har kaldt 'hverdagsmodstand' (Scott, 2002). Individuer udkæmper retssager eller gennemfører protester, der sætter deres egen krop og kroppens sårbarhed på spil (sultestrejker, binder sig fast til træer, sætter ild til sig selv etc.).

PRÆFIGURATIV POLITIK

De sociale bevægelser udfolder sig ikke kun gennem tydelige offensive protestformer. Sociale bevægelser fungerer ofte internt gennem såkaldt præfigurativ politik, hvor den ønskede forandring søges direkte realiseret gennem bevægelsens og dens aktørers egne beslutnings- og livsformer. De sociale bevægelser kan også reproducere eksisterende eller skabe nye eksklusions- eller repressionsmekanismer. Fra 1970'erne og frem voksede idéen om den præfigurative idé og praksis frem. Den blev netop udviklet som opgør mod sådanne reproduktioner af repressionsmekanismer i den traditionelle venstrefløjsorganisationer. Gennem præfigurativ politik forsøges den alternative vision af samfundet, bevægelsen kæmper for, realiseret gennem de nye fællesskaber, beslutningsformer, taktikker og praksisser, som bevægelsen udfolder sig gennem. Typisk har bevægelserne i kraft af deres vision om et mere direkte og reelt demokrati en modstand mod bureaukratiske og hierarkiske former for lederskab og organisering. Gennem præfigurativ politik vil de sociale bevægelsers aktører ikke blot overtale eksterne aktører, men også indadtil styrke den sociale og politiske selvbevidsthed hos deres medlemmer og skabe ny erfaring og viden fra alternative sociale livsformer. Herunder hører også skabelsen af fælles følelse af stolthed, værdighed og solidaritet hos undertrykte eller stigmatiserede befolkningsgrupper.

De sociale bevægelser retter altså ikke udelukkende deres praksisser mod staten, den traditionelle modstander, og artikulerer sig ikke udelukkende gennem det, politologien typisk identificerer som politisk sprog. Dominerende ideologier og hegemonier udfordres af modfortællinger og modstandspraksisser inden for kulturens domæner. Kultur, emotioner, identitet og hverdagsaktivisme er da også, som vi senere skal se i den teoriehistoriske gennemgang, blevet vigtige

begreber i forståelsen og den teoretiske undersøgelse af sociale bevægelser og deres politiske aktiviteter.

DE SOCIALE BEVÆGELSERS PROTESTREPERTOIRE

Som nærværende nummers artikler også vidner om, er de sociale bevægelseres protestrepertoire (Tilly, 2003) mangfoldigt. Magt og indflydelse kan forsøges erobret eller udøvet på megen forskellig vis. Bevægelsernes og protestformernes metoder rækker fra humor og satire over taler, pamfletter og forsøg på overtalelser til materielle ødelæggelser og fysisk vold. Til de sociale bevægelseres traditionelle midler og begreber hører: kollektive handlinger, 'direkte handling' (sit-ins, blokader, strejker, hacktivism etc.) og civil ulydighed (Graeber, 2011). Gennem disse kollektive handlinger kan aktører påpege eller obstruere eksisterende problemer og realisere eller pege på mulige alternativer. Den teoretiske analyse af de sociale bevægelser er i de senere år blevet stadig mere optaget af, hvorledes magten og magtens symboler også angribes gennem performative og æstetiske former (Werbnier, Webb & Spellman-Poots, 2014). Et spraglet repertoire af protestteknikker såsom bannere, slogans, kostumer, masker, dukker, teater, tegneserier og musik anvendes eksempelvis med henblik på at engagere deltagerne og fremkalde forskellige former for effekt og affekt blandt deltagere, presse, medborgere og beslutningstagere.

Kulturen er ikke kun en arena for reproduktion af pacificering, undertrykkelse og fremmedgørelse, som Theodor W. Adorno og Max Horkheimer så berømt redegjorde for i deres kritik af massekulturens ideologiske indoktrinering (Adorno & Horkheimer, 1995). Som allerede Raymond Henry Williams og Antonio Gramsci argumenterede for, kan individer og grupper også gennem kulturbrug, kulturskabelse og livsstilspolitik søge at modstå og udfordre hegemoni, stigmatisering og uretfærdighed og skabe alternative modfortællinger, identitetskonstruktioner og taktikker. Kulturel modstand udøves blandt andet gennem forstyrrelse, forvrængning og jamming af eksisterende diskurser og symboler samt gennem skabelse af nye kulturelle koder, praksisser og fællesskaber. Et eksempel herpå er guerillakommunikation, hvor den subversive effekt og kritiske refleksion

søges skabt gennem ændringer, forstyrrelser og parodieringer af eksisterende medier, brands og symboler eksempelvis billboardhijacking, media hoaxing, subvertising og place jamming.

Produktionen af alternative og uafhængige medier er blevet en afgørende ny videns-, mobiliserings- og kommunikationsplatform for såvel de mere organiserede sociale bevægelser som de mere individuelle protestformer. Nye informations- og kommunikationsteknologier har i den forbindelse på en række væsentlige områder skabt nye muligheder og udfordringer for de sociale bevægelser og transnationale netværk. Distribueringen af aktivisternes egen vidensproduktion er sket såvel gennem individuelle blogs, Twitter, Facebook, chatrooms som gennem opsætningen af fysiske mediecentre i forbindelse med protester og udviklingen af alternative internetportaler for kollektiv selvorganiseret nyhedsproduktion som eksempelvis *Indymedia*. Udviklingen og anvendelsen af nye informations- og kommunikationsteknologier har på radikal vis styrket de globale aspekter ved de sociale bevægelser og har desuden skabt sine egne nye sociale bevægelser, der kæmper for at gøre software, kulturprodukter og viden til gratis og globalt tilgængelige kollektive goder (Flesher Fominaya, 2014; Schäfer 2011; Stalder, 2010). De eksploderende muligheder for brugergenereret indhold i de digitale medier har også skabt nye former for individuel protest, der endnu engang rejser spørgsmålet om, hvornår en handling er politisk, og hvordan vi kan forstå disse protestformer.

Protestbevægelserne har gennem tiderne anvendt – og anvender fortsat – forskellige strategier for spatial forstyrrelse og for at artikulere og udfordre specifikke rums symbolske og materielle signifikans og brug. Det rækker fra traditionen for fabriksbesættelser, der forhindrer produktionen over den latinamerikanske tradition for offentlig forsamling til traditionen for at marchere og campere på steder, der normalt er tiltænkt andre formål, og dermed udfordre og kritisere den stigende privatisering af byrummet. Gaden står historisk og aktuelt placeret som helt central arena for de sociale bevægelser. Gadens rum ibrugtages og forhandles gennem marcher, demonstrationer og *rallies* samt gennem mere eller mindre anonyme, kritiske og kreative stedstildannelser som billboard hijacking, graffiti, place-distortions og performances. Disse gadeprotester skal på én gang tjene til at lægge pres på

de folkevalgte eller diktatoriske ledere og til at kommunikere indignationen til andre medborgere og hermed præsentere en mulighed for, at flere kan tilslutte sig. Stedsokkupationer er også en yndet ramme for at udøve forskellige former for den tidligere omtalte 'direkte handling'. I Sydeuropa har man i de seneste år blandt andet set den kulturelle modstand udfoldet ved, at man har okkuperet og besat forladte bygninger og forvandlet dem til 'socio-kulturelle centre' for nye solidariske fællesskaber.

POLITISK PROTEST I HISTORIEN

I den moderne, liberaldemokratiske nationalstat er individers mulighed for at protestere og sige fra over for den magtudøvelse, de møder, i vidt omfang blevet konstitutionaliseret og institutionaliseret. Ved eksempelvis at gøre brug af vores ytrings- og forsamlingsfrihed, ved at støtte eller være aktive i NGO'er og selvorganiserede bevægelser, kan vi forsøge at påvirke det politiske system uden om dets mest formelle kanaler, hvilket først og fremmest vil sige parlamentets repræsentative struktur. Disse muligheder er ikke selvfølgelig, men er blevet tilkæmpet af tidligere generationer. På samme måde er det klart, at mere grundlæggende forandringer af vores samfund og mere grundlæggende emancipatoriske processer i et vist omfang må overskride de institutionaliserede muligheder for indflydelse. På forskellige måder er historien drevet frem af, at mennesker ikke blot har fremsat krav om forandring gennem de etablerede kanaler for dette, men enten har rettet deres krav mod, hvad de anså som illegitime magthavere, eller fremsat krav, hvis tilfredsstillelse nødvendigvis ville betyde gennemgribende forandringer af samfundets strukturer.

SOCIALE BEVÆGELSER VERSUS SOCIALE OPRØR

Sociale oprør kan identificeres så langt tilbage, som vi kan studere historien. Feltet 'sociale bevægelser' forbindes dog med den moderne politik. Én måde at anskue den sociale bevægelses historie på vil være at skelne mellem sociale oprør og den sociale bevægelse og/eller politiske protest (Dipper, 2001, s. 416). Disse adskilles ved, at den sociale bevægelse dels forstår sig selv som politisk

subjekt, eksempelvis med udgangspunkt i klassebevidsthed, og dels, at den sociale bevægelse og politiske protest artikulere ønsker, krav eller andet, som kan siges at have et element af almengyldighed i sig. Hvor et traditionelt socialt oprør kunne bestå i, at bønder fordrev den lokale herremand fra godset som umiddelbar løsning på et lokalt problem, vil den politiske protest i stedet eksempelvis kræve ændrede arbejdsforhold for 'bønderne'. Sidstnævnte protestform søger både at tale på vegne af et selvbevidst subjekt, og artikulere et krav, der kan samle et sådant subjekt om sig.

Moderne tids opstande og revolutioner har formet udviklingen af politisk teori og praksis, herunder også hvordan bevægelser kunne organisere sig og protestere. Den Franske Revolution spillede en afgørende rolle for udviklingen af politisk teori og praksisformer, som senere oprørs- og revolutionsbølger har udviklet og udvidet samt spredt geografisk og socialt. Som det udfoldes nedenfor, medførte 1848-revolutionerne en begyndende udvikling af europæiske arbejderbevægelser, som har været et primært analyseobjekt for sociologiens undersøgelse af sociale bevægelser. Ydermere blev 1848 året, hvor den traditionelle protestform – bondeoprøret – sang sin svanesang. Begge eksempler indvarsler en ny politisk æra, hvor protester måtte forholde sig til og agere i forhold til de nye nationale parlamenter. Parlamentet har spillet en afgørende rolle for den moderne politiske protest og for sociale bevægelser, enten som institution, man arbejdede frem imod, eller som institution, man arbejdede uden om, i modsætning til eller måske ligefrem bekæmpede.

FRA URHORDE TIL SUNDHEDSTEGN

Den intellektuelle og institutionelle anerkendelse af bevægelsen og protesten er et relativt nyt fænomen. I lang tid havde man ikke meget til overs for den udenomsparlamentariske, for slet ikke at tale om den samfundsomstyrtende, politik. Hvis revolution er et vilkår for moderniteten, er det samtidig klart, at spørgsmålet om *retten* til revolution har bragt modernitetens filosoffer i forlegenhed, som retsfilosoffen Costas Douzinas skriver (Douzinas, 2014, s. 86). For både John Locke og Edmund Burke kunne revolutionen retfærdiggøres, men kun som et bolværk mod transformationen af den sociale orden. Den tyske idealisme afviste ideen om en ret til revolution, omend både

Immanuel Kant og G. W. F. Hegel anerkendte revolution som en historisk nødvendighed; for Karl Marx var retten til revolution klar, idet revolutionen blev set som den eneste måde, hvorpå man kunne få bugt med kapitalismen (Douzinas, 2014). Idéen om, at man med henvisning til historien og frigørelsen kan retfærdiggøre modstand og oprør mod den sociale orden, der aldrig kan være absolut, har vi set videreført i det 20. århundredes socialteori og politiske filosofi. Begejstringen for det subversive har dog langt fra domineret de moderne human- og samfundsvidenskaber.

Inden for det tidlige 20. århundredes socialpsykologi så man med lige dele håb og frygt på den 'kollektive adfærd', på 'massen', der manifesterede sig i byens gader og på dens pladser – denne uciviliserede, irrationelle og udskejjende hop, der er animeret af "overstrømmende og forenkede følelser", der "hviler [...] på en atavistisk rest af det primitive menneskes instinkter", som Gustave Le Bon (2005, s. 52, 53) formulerede det. På lignende vis anså Sigmund Freud massen som en 'urhorde', kollektivets pendant til det primitive menneske, hvis deltager stod i et ødipalt forhold til dens leder (Freud, 1976). Med socialpsykologi og senere sociologiens og antropologiens strukturfunktionalisme blev massen og modstanden altså set som en art social patologi, en ubalance i samfundsorganismens ligevægt.

Men hvorfor var sociale bevægelser overhovedet blevet et anliggende for socialpsykologien? Ifølge sociologen Craig Calhoun (2012) er en del af forklaringen rodfæstet i Europas 1848-revolutioner, i hvis efterdønninger arbejderbevægelsen blev skabt. Det betød for det første, at arbejderbevægelsen i lang tid frem blev set som *den* sociale bevægelse, og for det andet, at teoretiseringen og studiet af denne bevægelse i vid udstrækning flyttedes fra de videnskabelige institutioner til marxistiske kredse. Med den økonomisk orienterede marxisme blev (arbejder)bevægelsen fortrinsvist forstået instrumentelt og rationalistisk. Ifølge Calhoun betød det på den ene side, at de 'bløde' aspekter af (arbejder)bevægelsen, fx kulturelle og identitetsmæssige, hverken blev prioriteret politisk eller analytisk. På den anden side betød det, at der ikke var fokus på de politiske dimensioner af andre sociale bevægelser, der fra videnskabens side blev betragtet med socialpsykologiens blik (Calhoun, 2012).

Teorihistorisk så vi i 1960'erne et vigtigt nybrud i måden, man fra et analytisk niveau italesætter og analyserer sociale bevægelser. 1960'ernes og 1970'ernes studentoprør, antikrigsprotester, ligestillingskampe m.m. ændrede det videnskabelige blik på sociale bevægelser og politisk aktivisme. I human- og samfundsvidenskaberne fik dette politiske nybrud to spor, der udsprang af forskellige akademiske og aktivistiske traditioner i henholdsvis USA og Europa. I USA, hvor også borgerrettighedsbevægelsen spillede en betydelig rolle, blev *social movement theory* etableret som en sociologisk underdisciplin, der sidenhen også opnåede popularitet uden for landets grænser. Med fokus på 'politisk proces', 'ressourcemobilisering' og 'politiske muligheder' blev sociale bevægelser og lignende aktører nu taget alvorligt som demokratiske medspillere, og deres praksisser i vidt omfang anset som demokratisk legitime eller ligefrem som et samfundsmæssigt sundhedstegn. En bevægelse havde per definition en række eksplicite krav, som den rettede mod staten. Disciplinen anlagde et kausalt og statsorienteret fokus på aktørernes 'politiske muligheder' og 'ressourcer' – et fokus, der angiveligt kan ses som et forsøg på at rehabilitere den udenomsparlamentariske politik, som masseteorien havde afvist som irrationel (Calhoun, 2012).

DEN KULTURELLE VENDING I STUDIET AF SOCIALE BEVÆGELSER

I de senere år er der blevet argumenteret for, at de strukturelle tilgange til studiet af sociale bevægelser må, om ikke erstattes af så dog suppleres med, et fokus på bevægelser, der er politiske i en bredere forståelse af begrebet. Det er sket samtidig med, at man i human- og samfundsvidenskaberne generelt fra slutningen af det 20. århundrede og frem har oplevet henholdsvis en 'kulturel', 'performativ' og 'affektiv vending' (Bachmann-Medick, 2006; Clough & Halley, 2007; Dirksmeier & Helbrecht, 2008). Det har ført til, at udforskning af kulturelle, performative, affektive og æstetiske dimensioner af de sociale bevægelser er kommet på den akademiske dagsorden (Cox & Flesher Fominaya, 2009; Flesher Fominaya, 2014; Jasper, 2014; Werbner, Webb & Spellman-Poots, 2014). Det har blandt andet betydet en voksende interesse i den rolle hverdagspraksisser, følelser og oppositionelle populærkulturer spiller for bevægelser og deres deltagere, eksempelvis i forbindelse med

situeret individuel og fælles handling, identitet, solidaritet og fællesskab (Cox, 2011; Della Porta & Giugni 2013; Goodwin, Jasper & Polletta, 2001).

NYE SOCIALE BEVÆGELSER OG DISKUSSIONER

I Europa gav den nye bølge af politisk aktivisme fra 1968 og fremefter anledning til betegnelsen *nye sociale bevægelser* (NSB), med hvilken man forstod bevægelser, der var nye i forhold til den 'gamle', traditionelle arbejderbevægelse. Hvor arbejderbevægelsen angiveligt var orienteret mod materielle og økonomiske forhold samt organiseret og kollektiv handling, var de nye bevægelser orienterede mod identitetspolitiske spørgsmål, mod en politisering af hverdagslivet, og var desuden kritiske over for hierarkiske og repræsentative strukturer – også *internt* i bevægelserne selv. Sådan lød argumentet fra sociologen Alberto Melucci (1980), der sammen med lærermesteren Alain Touraine og filosofen Jürgen Habermas (1981) regnes for dette paradigmes ophavsmænd.

Tesen om de 'nye sociale bevægelser' har sidenhen mødt hård kritik. Calhoun (2012) har påpeget, at alle de karakteristika, der af Melucci og andre er blevet tillagt de angiveligt 'nye' sociale bevægelser, kan identificeres i mange tidligere bevægelser og i et vist omfang må forventes altid at være på spil i sociale bevægelser. Sociologerne Laurence Cox og Cristina Flesher Fominaya (2013) har leveret en metateoretisk kritik af selve forestillingen om et NSB-paradigme. De afviser, at teorien om nye sociale bevægelser skulle udgøre et europæisk supplement til den amerikanske sociologi om sociale bevægelser, som de i bedste fald finder utilstrækkelig til at forstå *europæiske* bevægelser. Udover at der at tale om en empirisk problematisk betegnelse, afviser Cox og Flesher Fominaya, at der overhovedet eksisterer eller har eksisteret et NSB-paradigme. Hvad der til gengæld har eksisteret, er en lang europæisk socialteoretisk tradition. I modsætning til den amerikanske bevægelsesteori var socialteorien aldrig en sociologisk underdisciplin, der afsondret fra den øvrige samfunds- og humanvidenskab, og øvrige empiriske fænomener, udviklede en specifik tilgang med et sæt særlige begreber. Socialteorien var snarere "en bredere funderet refleksion over folkelig agens i samtidens samfund, der omfattede strategiske såvel som kulturelle elementer, det

politiske såvel som det økonomiske, arbejderklassens kampe på lige fod med andre” (Cox & Flesher Fominaya, 2013, s. 8). Det er desuden en teori, der ikke er blevet udviklet på afstand af de sociale bevægelser, men af intellektuelle som Simone de Beauvoir og Herbert Marcuse, hvis teoretiske praksis altid foregik i tæt samspil med deres politiske aktivisme (Cox & Flesher Fominaya, 2013).

En anden diskussion af nyere dato handler om, hvad formålet med akademiske studier af sociale bevægelser overhovedet er eller bør være. Aktivistisk orienterede forskere har påpeget, at vidensproduktion altid allerede finder sted i bevægelserne selv (Cox & Nilsen, 2014; Haiven & Khasnabish, 2014). Det er også blevet problematiseret, at den dominerende teori om sociale bevægelser ikke læses eller findes brugbar af de bevægelser, den forsøger at belyse (Bevington & Dixon, 2005). I forlængelse af dette har man kritiseret det, nogle opfatter som en akademisk kapitalisering af bevægelser, aktivister og deres praksisser og produkter (Cox & Nilsen, 2014; Haiven & Khasnabish, 2014). Med internettet og sociale medier har den ’autonome’ vidensproduktion i bevægelserne fået bedre betingelser og nye udfordringer, samtidig med at denne vidensproduktion er blevet tydeligere for forskere, der måske ellers holdt sig på ’objektiv’ afstand af bevægelserne. En vækst i og variation af kommunikationsplatforme har blandt andet betydet, at mange bevægelser og aktivister i dag har deres egne stærke talerør. Desuden ser vi nu en række open access-tidsskrifter, der forsøger at fusionere akademisk og aktivistisk praksis, med det formål at kommunikere viden, der er udsprunget af bevægelsernes egen vidensproduktion, og som er relevant for disse.

NUMMERETS BIDRAG

Bidragene til nærværende temanummer af Slagmark er vidende om og optaget af en række af de nævnte teoretiske traditioner, taktikker og spørgsmål – men som læseren vil opdage, lader bidragene, med nummerets transdisciplinære sigte, sig ikke begrænse af heraf, og trækker derfor på og er i dialog med en række af intellektuelle strømninger. Nummeret rummer såvel primært teoretiske bidrag som analyser af forskellige casestudier af specifikke individuelle og kollektive protestformer, opstande, bevægelser og revolutioner.

Nummeret lægger ud med to artikler om spørgsmålet om det protesterende revolutionære subjekt. Først "A Cause Without Rebels? Om emancipationens forsvundne subjekt" hvor Andreas Beck Holm argumenterer for, at Karl Marx' idé om arbejderklassen som emancipatorisk subjekt var ideologisk efter Marx' egne standarder. Mens arbejderklassen aldrig blev det sammenhængende politiske subjekt, som Marx ønskede, har dens ikke-eksistens imidlertid influeret Marx' egen tænkning såvel som den efterfølgende marxistiske tradition. Bidraget diskuterer forskellige postmarxistiske kritikker af idéen om det emancipatoriske subjekt. Derefter demonstreres, hvordan Louis Althusseres strukturelle tilgang i højere grad end de postmarxistiske egner sig til at formulere et alternativ til Marx' idé – et alternativ, der vel og mærket forbliver inden for den marxistiske ramme.

I artiklen "Prekæritet og prekariat – Sociologisk diskussion og politisk aktivisme" undersøger Bjarke Skærlund Risager derefter prekæritetsbegrebets korte, men komplekse idéhistorie. Begrebet er for nylig blevet populært i beskrivelser af forskellige former for usikkerheder i forbindelse med arbejdsliv og arbejdsmarked. I den engelsksprogede sociologi har man især diskuteret det afledte begreb prekariat, der henviser til en ny socioøkonomisk klasse. Efter at have introduceret til denne diskussion viser artiklen, hvordan prekæritetsbegrebet har rødder i aktivistisk tænkning og sociale bevægelses praksisser. Risager fokuserer især på EuroMayDay-paraderne, der fandt sted i flere europæiske byer i løbet af 2000'erne, hvor begrebet blev forstået bredt og brugt i konstruktionen af en fælles identitet. Afslutningsvis vises det, hvordan den økonomiske krise har givet anledning til nye aktivistiske praksisser omkring prekæritet, og hvordan også fagbevægelsen er begyndt at få øjnene op for fænomenet og begrebet.

Derefter følger to bidrag, der på forskellig vis arbejder med krop og performativitet i forbindelse med henholdsvis hverdagslivets politiske protester blandt arbejdsløse og *craftivism*. I "Kontanthjælpsmodtagerens kritiske register – Den civile, den industrielle og den domestiske protest" undersøger Mathias Herup Nielsen protester blandt danske arbejdsløse, der på forskellige måder påvirkes af igangværende økonomiske nedskæringer. Artiklen kaster lys på mangfoldigheden af normative ressourcer, som de arbejdsløse aktiverer i deres kritiske situation, og bevæger sig således mellem

den kollektive protestform og den individuelle, mellem den offentlige protestform og den private. Med Laurent Thévenot og Luc Boltanskis teori om retfærdiggørelse og på baggrund af avisartikler og kvalitative interviews, fremanalyser Nielsen tre protestformer: den civile, den industrielle og den domestiske.

Thomas Palmelund Johansen og Camilla Mørk Røstvik undersøger i ”Craftivism – politisk protest med nål og tråd” fænomenet craftivism som en særlig form for politisk protest. Artiklen, som har den feministiske protest som sit primære analyseobjekt, undersøger protestformens historie fra Mary Wollstonecraft og frem til vore dages DIY-bevægelser. Johansen og Røstvik argumenterer for, at craftivism på forskellige vis forbinder håndværk, kunst og feministisk protestform. Artiklen foretager en udforskning af udvalgte nutidige cases som illustrerer, hvordan craftivism anvendes som et blødt våben, der gentænker protestformen.

Herefter følger tre artikler, som behandler aspekter ved den sociale bevægelse og den politiske protests historie. Flemming Mikkelsen beskriver i artiklen ”Politiske protester, sociale bevægelser og demokrati i Danmark”, med udgangspunkt i fire databaser som dækker perioden 1700-2000, udviklingen i danske folkelige politiske protester fra 1831 og frem. Artiklen gennemgår, hvad han identificerer som de fire største konfliktbølger, nemlig: 1831-1848, 1885-1887, 1943-1946 og 1968-1973, hvorefter ændringerne i aktionsrepertoiret og de politiske organisationsformer kædes sammen med den demokratiske udvikling. Artiklens historisk-sociologiske udgangspunkt sættes op over for den herskende fortælling om udviklingen af folkelige sociale bevægelser i Danmark.

I artiklen ”Demokrati versus repræsentation – Sociale bevægelser og teorien om ’imperativmandatet’ i Den Franske Revolution” undersøger Nicolai von Eggers teorien om et imperativmandat, som den blev formuleret af den radikale franske revolutionære Jean- François Varlet i 1792. Gennem en analyse af Varlets *Projekt for et særligt og imperativt mandat* argumenterer von Eggers for, at man i teorien om imperativmandatet kan identificere grunden til et alternativ til den liberale demokratiforståelse. I denne spiller sociale bevægelser, som er konstant mobiliserede, en afgørende rolle, idet de fungerer som overvågere af det politiske system.

Anne Engelst Nørgaard undersøger i bidraget ”Nu kommer bonden – bondepolitik mellem social bevægelse og parlamentarisk politik i 1848” en af Danmarks tidligste sociale, politiske bevægelser, nemlig den politiske bondebevægelse i 1840erne, som var samlet i Bondevennernes Selskab. Gennem en undersøgelse af Bondevennernes Selskabs entre som spiller på den nye parlamentariske, politiske scene, argumenterer Engelst for, at Bondevennernes Selskab udfordrede det borgerlige politik-ideal ved at insistere på at repræsentere en bestemt klasses interesser. Denne insistensen skabte betydelig furor i den etablerede politiske offentlighed og splittelse i den liberale opposition. Artiklen analyserer denne strid, som den uds spillede sig i den daglige presse, og konkluderer, at bondebevægelsen undervejs transformeredes fra social bevægelse til en tidlig form for politisk parti.

Derefter rykker vi længere frem i historien. Jenny Jansson og Katrin Uba bidrager i artiklen ”Protesternas Makt i Sverige: Hur mobilisering och alliansbyggande stoppade vattenkraftverket i Sölvbacka strömmar 1978-79” med en undersøgelse af en lokal protestbevægelse, der lykkedes med at mobilisere nationalt og ændre den svenske regerings beslutning om at tillade byggeriet af et kraftværk i Nordsverige. Protestbevægelsen mod kraftværket var lokal, og det var således kommunens borgere, som af bekymring for miljøet og turismen stablede en protest på benene, som endte med, at Riksdagen omstødte regeringens beslutning. Med reference til sociale bevægelers politiske impact, spørger Jansson og Uba, hvordan det kunne lade sig gøre for en så smal og lokal protest at blive et nationalt politisk anliggende og endda have succes med at få afværget byggeriet af kraftværket.

I artiklen ”Klimatförändring och emotionshantering – Institutionalisering av miljörörelsen i Danmark” diskuterer Linda Soneryd og Åsa Wettergren, hvordan den danske miljøbevægelses strategier i bekæmpelsen af klimaforandringerne kan forstås i sammenhæng med de måder, hvorpå bevægelsen er blevet institutionaliseret i både en national og global kontekst. De baserer deres analyser på miljøaktivisternes egne refleksioner over deres praksisser og organisationsformer såvel som på tidligere forskning, der beskriver bevægelsens historie. Artiklen afsluttes med en diskussion af implikationerne af bevægelsens emotionelle strategier og af, hvorvidt temaet klimaretfærdighed har påvirket bevægelsens strategier.

Derefter følger artiklen ”Twitter-revolutioner og fejlslagne protestbevægelser – Om sociale bevægelser, nye medier og social forandring”, hvor Rikke Alberg Peters argumenterer for, at den offentlige såvel som dele af den videnskabelige debat om nye mediers betydning for social forandring langt hen ad vejen domineres af to rigide lejre, der begge har en tendens til at forfalde til teknologisk determinisme: internetutopisterne og internetskeptikerne. Peters argumenterer videre for, at analyser af samspillet mellem protestbevægelser, sociale medier og politisk forandring må forankres i analytisk stærke teorier om det sociale.

I ”Det rådsdemokratiske ideal og protesten som selvorganisering” spørger Benjamin Ask Popp-Madsen, hvordan vi bør forstå de seneste års pladsbesættelser, der under finanskrisen blandt andet har fundet sted i Athen, Madrid og New York. Popp-Madsen diskuterer besættelserne ud fra en forestilling om protesten som *begivenhed* henholdsvis protesten som *selvorganisering*. Med brug af eksempler fra pladsbesættelserne argumenterer Popp-Madsen for, at protesten som selvorganisering kan ses som en genartikulation af den rådsdemokratiske tradition som beskrevet af Hannah Arendt og Cornelius Castoriadis. I forlængelse af dette kan de mange politiske og sociale initiativer, der har fulgt disse protester, ses som forsøg på at realisere en særlig demokratisk autonomi og politisk frihed.

Nummerets temasektion afsluttes med et interview med den belgiske politiske teoretiker Chantal Mouffe, der siden starten af 1980’erne har beskæftiget sig med nye sociale bevægelser. Interviewet ”Politisk bevægelse i Europa og Mellemøsten” er foretaget af André Sonnichsen, Allan Dreyer Hansen og Carsten Jensen og tager udgangspunkt i de sociale bevægelser rolle i tiden efter finanskrisen. Derfra udbredes perspektivet til spørgsmål om europæisk og mellemøstlig politik. Derved sammenknyttes spørgsmålet om de sociale bevægelser som drivkræfter i liberaldemokratisk politik med emner som retningen for og udvidelsen af EU, eller ’Europa’ i Mouffes terminologi, og dets demokratiske relationer til andre regioner.

Endelig bringer vi i sektionen Slagmark Debat denne gang et oversat tekstuddrag fra Alain Badiou’s bog, *Le Réveil de l’histoire*, hvori den franske filosof i tråd med nummerets tema diskuterer de oprør, der tilbage i 2011 fandt sted over det meste af verden. Kasper Porsgaard og Brian Benjamin Hansen

fra Center for Vild Analyse leverer i samme sektion en replik til Badiou. Som vanligt afsluttes nummeret med en sektion for boganmeldelser.

Vi ønsker fra redaktionens side jer alle en god og bevægende læselyst.

NOTE

- 1 Et eksempel på dette er tidsskriftet *Interface: a journal for and about social movements* (<http://www.interfacejournal.net/>), der både sender indsendte bidrag til bedømmelse hos en 'akademiker' og en 'aktivist'.

LITTERATUR

- Adorno T. W. & Horkheimer, M. (1995). *Oplysningens Dialektik – filosofiske fragmenter*. København: Gyldendal.
- Bachmann-Medick, D. (2006). *Cultural Turns: Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften*, 3. udgave. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt.
- Bevington, D., & Dixon, C. (2005). Movement-relevant Theory: Rethinking Social Movement Scholarship and Activism. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest*, 4(3), 185–208. doi:10.1080/14742830500329838
- Calhoun, C. (2012). *The Roots of Radicalism: Tradition, The Public Sphere, and Early Nineteenth-Century Social Movements*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Clough, P. T. & Halley, J. (red.). (2007). *The Affective Turn: Theorizing the Social*. Durham, NC: Duke University Press.
- Cox, L. (2011). *Building Counter Culture: The radical praxis of social movements milieux*. Helsinki: Into e-books.
- Cox, L. & Flesher Fominaya, C. (2009). Movement knowledge: what do we know, how do we create knowledge and what do we do with it? *Interface: a journal for and about social movements*, 1(1), 1-20.
- Cox, L. & Flesher Fominaya, C. (2013). European social movements and social theory: a richer narrative? I L. Cox & C. Flesher Fominaya (red.), *Understanding European Movements: New social movements, global justice struggles, anti-austerity protest* (s. 7–29). London & New York, NY: Routledge.
- Cox, L., & Nilsen, A. G. (2014). *We Make Our Own History: Marxism and Social Movements in the Twilight of Neoliberalism*. London: Pluto Press.
- Critchley, S. (2013). Introduction. I J. Blumenfeld, C. Bottici & S. Critchley (red.), *The Anarchist Turn*. London: Pluto Press.
- Della Porta, D. & Guigno, M. (2013). Emotions in movements. I D. della Porta & D. Rucht (red.), *Meeting Democracy: Power and Deliberation in Global Justice Movements* (s. 123-151). Cambridge: Cambridge University Press.
- Della Porta, D. & Rucht, D. (2013). Meeting Democracy – Power and Deliberation in

- Global Justice Movements. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dipper, C. (2001). Rural, Revolutionary Movements. I D. Dowe, H. G. Haupt, D. Langewiesche & J. Sperber (red.), *Europe in 1848* (416-440). New York: Berghahn Books.
- Dirksmeier, P & Helbrecht, I. (2008). Time, Non-representational Theory and the “Performative Turn” – Towards a New Methodology in Qualitative Social Research. *Forum: Qualitative Social Research*, 9(2), 1-24. Hentet fra <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/viewArticle/385>
- Douzinas, C. (2014). Philosophy and the right to resistance. I C. Douzinas & C. Gearty (red.), *The Meaning of Rights: The Philosophy and Social Theory of Human Rights* (s. 85-105). Cambridge: Cambridge University Press.
- Flesher Fomanaya, C. (2014). *Social Movements and Globalization: How protests occupations and uprisings are changing the world*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Freud, S. (1976). *Massepsykologi II*. København: Hans Reitzel.
- Goodwin, J., Jasper, J. M. & Polletta, F. (red.). (2001). *Passionate Politics: Emotions and Social Movements*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Graeber, D. (2011). *Revolutions in reverse – essays on Politics, Violence, Art and Imagination*. London: Minor Compositions, Autonomedia.
- Habermas, J. (1981). New Social Movements. *Telos*, 49, 33-37. doi:10.3817/0981049033
- Haiven, M., & Khasnabish, A. (2014). *The Radical Imagination: Social Movement Research in the Age of Austerity*. London: Zed Books.
- Jasper, J. M. (2014). *Protest: A Cultural Introduction to Social Movements*. Cambridge & Malden, MA: Polity Press.
- Le Bon, G. (2005). *Massernes psykologi*. Hasselager: Forlaget HELIKON.
- Melucci, A. (1980). The new social movements: A theoretical approach. *Social Science Information*, 19(2), 199-226. doi:10.1177/053901848001900201
- Schaeffer, R. K. (2014). *Social movements and global change*. Lanham, Boulder, New York, Toronto & Plymouth: Rowman and Littlefield.
- Schäfer, M. T. (2011). *Bastard Culture!: How User Participation Transforms Cultural Production*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Scott, J. C. (2002). Weapons of the Weak. I S. Duncombe (red.), *Cultural Resistance Reader* (s. 89-96). London & New York: Verso.
- Stalder, F. (2010). Digital commons. I K. Hart, J. L. Laville & A. D. Cattani (red.), *The Human Economy*. Cambridge: Polity Press.
- Tilly, C. (2003). *The Politics of Collective Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- van Heijden, H.-A. (2014). *Handbook of Political Citizenship and Social Movements*. Cheltenham, MA: Edward Elgar Publishing.
- Werbner, P., Webb, M. & Spellman-Poots, K. (red.). (2014). Introduction. I P. Werbner, M. Webb & K. Spellman-Poots (red.), *The Political Aesthetic of Global Protest: The Arab Spring and Beyond* (s. 1-27). Edinburgh: Edinburgh University Press.

